

‘Gedurende vele decennia vormde de gewapende vrede tussen katholieken en vrijzinnigen het kader waarbinnen het onderwijsbeleid in Vlaanderen vorm kreeg. Dat zorgde voor duidelijkheid en in zekere zin ook voor rust. Barbara Moens laat in haar kroniek op een heel boeiende wijze zien dat van die rust al lang geen sprake meer is. Tegelijk laat haar relaas zien hoeveel belang Vlaanderen hecht aan goed onderwijs. *De nieuwe schoolstrijd* is een warme oproep om door het politieke gekibbel heen te kijken en een gedeelde zorg te zien voor onze scholen, onze leraren en onze kinderen.’

— **Dirk Van Damme, Senior Counsellor bij het Directorate for Education and Skills van de OESO**

‘*De Tijd*-journaliste Barbara Moens is al jaren dé onderwijsspecialist in Vlaanderen. Niet alleen volgt ze de beleidsdossiers op vanaf de eerste rij, ze bouwde ook een uitgebreid netwerk uit op het terrein. Ze spreekt graag en veel met leerkrachten, directies en leerlingen om te weten wat er echt leeft in de klas. Met die kennis is ze de juiste persoon om de huidige onderwijsdiscussies te fileren.’

— **Stephanie De Smedt, hoofdredactrice *De Tijd***

‘Als Vlaams minister van Onderwijs en viceminister-president heb ik Barbara Moens leren kennen als een intelligente en scherpe pen met een goede neus voor nieuws, steeds op zoek naar de onderliggende oorzaken en het bredere plaatje. Een kwaliteitsjournaliste pur sang.’

— **Hilde Crevits (CD&V)**

‘Ondanks de besteding van 14 miljard per jaar slaagt de Vlaamse overheid er niet in de onderwijskwaliteit te handhaven. Die pijnlijke vaststelling en de komst van de Vlaams-nationalistische N-VA als nieuwe aanvaller maakten een einde aan de duur bevochten schoolvrede. Met *De nieuwe schoolstrijd* zet Barbara Moens ook een nieuwe toon in het onderwijsdebat. Want zoals ze schrijft: “Onderwijs is te belangrijk om over te laten aan mensen die er niet voluit voor gaan.”

— **Rik Van Cauwelaert, columnist**

DE

Barbara Moens
Hoe de toekomst
van het onderwijs
ons allen
raakt

NIEUWE

**SCHOOL
STRIJD**

Polis

INHOUD

INLEIDING

9

I

DE OUDE SCHOOLSTRIJD

Hoe de katholieken liberaal bier en chocolade
in de ban deden

19

II

IN DE LOOPGRAVEN

De strijd sluimert op de achtergrond
tijdens een relatieve schoolvrede

49

III

NIEUWE AANVALLERS

De N-VA duwt het katholiek
onderwijs in het defensief

85

IV

LEGE KERKEN, VOLLE SCHOLEN

De veldslag om de ziel van het kind
in een tijd van nieuwe goden

123

V

MEER LATIJN-GRIEKS OF MEER TECHNIEK?

De veldslag om het schoolbord

149

VI

MOETEN WE OOK LEERKRACHTEN EN SCHOLEN PUNTEN GEVEN?

De veldslag om het rapport

177

CONCLUSIE

207

NASCHRIFT

213

CHRONOLOGIE

217

NOTEN

223

Voor Oscar

Leesexemplaar

INLEIDING

Legt de school waar onze kinderen les volgen de lat te laag? Heeft het nog zin dat onze dochter in haar college rooms-katholieke godsdienst krijgt? Doet de school er alles aan om onze kinderen mee te kunnen laten volgen? Of dagen ze alleen de slimsten uit, zodat die nog beter worden? En kunnen beide eisen samengaan? Hebben de klassieke katholieke colleges dan nog een reden van bestaan? Zijn die scholen nog even goed als vroeger, toen een volledige arbeidersklasse plots hoger opgeleid werd en daardoor nieuwe kansen kreeg? Waar ligt de grens tussen nadruk op de discipline en nadruk op het welbevinden van de leerlingen? En hoe vermijden we het dat onze zoon een van de tien wordt die in Vlaanderen de school zonder diploma verlaten?¹

Het zijn vragen die bij veel ouders worden opgeroepen. Het zijn ook vragen waar, vaak achter de schermen, een politieke strijd over woedt. Sommigen willen vooral de kwaliteit aan de top bewaken, anderen zijn in de eerste plaats bezorgd over de uitval aan de onderkant. Sommigen vinden dat katholieke scholen over hun eigen (christelijke) identiteit moeten waken, anderen vinden dat ook zij de grotere groep moslimleerlingen de hand moeten reiken. Nog anderen vinden dat godsdienst helemaal niet thuishoort op school.

Over al die vragen is de voorbije jaren een nieuwe strijd losgebarsten. Soms gebeurde het in primetime op televisie, zoals toen N-VA-voorzitter Bart De Wever de hervorming van het middelbaar onderwijs van toenmalig Vlaams minister van Onderwijs Pascal Smet (sp.a) de grond in boorde en in vijf minuten tijd begroef. Meestal gebeurt het veel sluipender, via de strubbelingen tussen de onderwijskoepels en de politiek. Even vaak woedt de strijd binnen die verzuilde onderwijskoepels zelf.

De vragen waarover die strijd gevoerd wordt, gaan over de toekomst van onze kinderen. Dat maakt de discussie soms bijzonder emotioneel. Het gaat over de intellectuele bagage en over de waarden die ze meekrijgen. Over de volwassenen tot wie ze hopelijk mogen uitgroeien. Over een nieuwe generatie burgers, die over twintig jaar – en vaak veel vroeger al – als volwaardige leden deel zullen uitmaken van de samenleving waar wij ook toe behoren. Het is wel degelijk een strijd om de toekomst.

Dat scholen een strijd waard zijn, weten we in ons land maar al te goed. Tussen 1878 en 1884 kende België een hevige schoolstrijd. Veel grootmoeders en grootvaders herinneren zich nog hoe die strijd in 1950 opnieuw losbarstte, om in 1958 beslecht te worden in het Schoolpact. Het gevecht ging over centen, en wie er het meest van mocht krijgen, de katholieke scholen of het rijksonderwijs. En onderliggend ging het over het doel van een school: moet ze kinderen opvoeden tot een goede katholiek, of tot een eerbiedwaardig staatsburger, waarbij iedereen zijn religie kiest? Dat die vragen de publieke opinie verdeelden, blijkt uit het feit dat zelfs in kleinere steden als Aalst, Torhout of Doornik soms meer dan 5000 men-

sen betoogden. In Brussel gingen naar schatting 250.000 mensen de straat op. ‘Buren spraken niet meer met elkaar’, zei socioloog Luc Huyse daarover in *De Tijd*. ‘We mochten geen Kwatta-chocolade meer eten omdat de producent een vrijzinnige was.’²

Het is zelfs een strijd die ouder is dan het bestaan van België. Om conflicten tussen katholieken en vrijzinnigen rond gevoelige onderwerpen te vermijden zijn bij de oprichting van de Belgische staat belangrijke sectoren zoals onderwijs en welzijn aan het privé-initiatief ‘uitbesteed’. Het katholiek onderwijs organiseerde en betaalde de facto het hele onderwijs. Zo hoopten de katholieken in België zich te verzekeren van de centrale plaats van godsdienst binnen het onderwijs. Die machtspositie werd echter in de loop van de Belgische geschiedenis continu ter discussie gesteld.

Vergeleken daarbij is de schoolstrijd die de voorbije jaren begon te sluimeren anders. Om te beginnen zijn de breuklijnen veranderd. Traditioneel lopen er in België drie politieke breuklijnen: tussen Vlamingen en Franstaligen, tussen werkgevers en vakbonden, en tussen vrijzinnigen en katholieken. De schoolstrijd in ons land speelde zich vooral af op die laatste breuklijn: is het de taak van de overheid of van de kerk om het onderwijs te organiseren?

Die kloof tussen vrijzinnigen en katholieken lijkt minder zichtbaar geworden, maar wie haar quasiachteloos overschrijdt – zoals in de welzijns- of onderwijswereld – merkt hoe snel nog de verdediging wordt opgetrokken in de oude loopgraven. De breuklijn tussen katholieken en vrijzinnigen speelt dus nog, maar is naar de achtergrond verschoven. Dat is een eerste verschil.

Ten tweede zijn de spelers veranderd. Het gaat niet langer (alleen) om een strijd tussen vrijzinnigen en katholieken, waarbij de eersten steun krijgen van socialisten en liberalen in het parlement en hun vakbonden, en de tweeden die van de christendemocraten in het parlement en de rest van de katholieke zuil – van Davidsfonds tot CM. De grootste uitdager is nu een partij geworden zonder zuil: de N-VA.

Dat maakt deze nieuwe schoolstrijd anders, temeer omdat de N-VA de voorvechter is geworden van de Vlaamse traditie van de klassieke colleges, die onder het jezuïetenmotto ‘Plus est en vous’ de lat zo hoog mogelijk leggen. Volgens N-VA-voorzitter Bart De Wever moet die traditie, waarvan hij zelf het product is, beschermd worden en gaat het hem minder om het onderricht in katholieke godsdienst.³

Om die traditie te bewaren wil de N-VA opnieuw meer vrijheid aan de scholen geven. De macht van de onderwijskoepels is volgens haar te groot geworden. Die koepels bundelen al decennia de verschillende scholen om hun belangen tegenover de politiek te verdedigen. De grootste is de katholieke onderwijskoepel, die driekwart van de leerlingen in het middelbaar onderwijs vertegenwoordigt. Hij ondersteunt scholen bij juridische, pedagogische en bestuurlijke kwesties, en lobbyt ook bij de overheid. In ruil voor die ondersteuning en vertegenwoordiging dragen scholen een deel van hun budget af aan de koepel.

Maar het Vlaanderen van 2019 is al lang niet meer het Vlaanderen van de jaren vijftig. Eén op de vijf kinderen in het lager onderwijs spreekt thuis geen Nederlands. In de kleuterklassen gaat het zelfs om een kwart van de kinderen.⁴ In 2016 waren er voor de eerste keer minder gedoopte dan

niet-gedoopte baby's.⁵ Ondertussen stijgt het aantal moslimleerlingen.⁶

Nu steeds minder leerlingen een christelijke achtergrond hebben, worstelt het katholiek onderwijs met zijn identiteit en met de kern van zijn opdracht. Heeft het nog wel zin katholiek onderwijs te organiseren als steeds minder van zijn leerlingen katholiek zijn? De koepel van het katholiek onderwijs wil daarom alle godsdiensten een plek geven en is voorstander van 'dialogescholen', waar kinderen uit islamitische, protestantse, katholieke en joodse gezinnen welkom zijn. Dat is niet naar de zin van de N-VA, die vreest dat het katholiek onderwijs zichzelf zo van binnenuit vernietigt.⁷

De grootste partij van Vlaanderen, de N-VA, aarzelt dus niet om de grootste Vlaamse onderwijskoepel frontaal aan te vallen. Het is een van de manieren waarop de Vlaams-nationalisten zich tegen het machtige middenveld in Vlaanderen kanten.

Daarbij komt religie opnieuw om de hoek kijken. Nieuwe goden leiden tot nieuwe uitdagingen. Het Vlaams onderwijs worstelt met het groeiend aantal moslimleerlingen. De hoofddoekenkwestie verdeelt de publieke opinie, net als het idee van islamscholen of het aanbieden van halalmaaltijden in de schoolkantines. Binnen het katholiek onderwijs hebben traditionelere colleges daarover vaak een heel andere mening dan bijvoorbeeld de Don Boscosholen, die in het beroepsonderwijs erg actief zijn. Ook politiek verschillen de meningen, maar het is vooral de N-VA die een behoudsgezindere koers gaat varen.

Andere partijen, zoals de sp.a, zijn vooral bekommerd om de grote groep die de school zonder diploma verlaat. Het is

niet alleen een mislukking die iemand een heel leven met zich meedraagt, het toont ook hoe het Vlaams onderwijs ermee worstelt om vooral voor allochtone kinderen te herhalen wat in de jaren vijftig en zestig met kinderen uit de arbeidersklasse wél lukte: een hele generatie kinderen beter opleiden dan hun ouders.

Dat het conflict nu opflakkert, is niet toevallig. Internationaal onderzoek van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling), de club van rijke landen, leert dat de kwaliteit van het Vlaams onderwijs afbrokkelt.⁸ Het Vlaams onderwijs was jarenlang wereldtop, maar het mooie blazoen begint barsten te vertonen. Als we willen dat ons onderwijs top blijft, moet er dus ingegrepen worden.

Er is ook een politieke wissel van de macht. De socialisten en liberalen pogen al decennia meer grip te krijgen op het onderwijs, maar botsten daarbij in het verleden op een njet van de machtige christendemocraten. Door de snelle groei van de N-VA kantelt het machtsevenwicht.

Ondertussen wil niemand de troeven van het Vlaams onderwijs opgeven, zoals de vrije schoolkeuze waarbij ouders zelf bepalen wat hun het beste lijkt voor hun kinderen. 'Onze grondwettelijke vrijheid van onderwijs heeft ertoe geleid dat het Vlaams onderwijs wereldtop is en leerlingen en ouders vandaag het onderwijsproject kunnen kiezen dat hun het nauwst aan het hart ligt', vindt Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits (CD&V).⁹

Ook op andere vlakken leven we niet meer in 1958, toen christendemocraten, socialisten en liberalen samen een Schoolpact sloten om de schoolstrijd van de jaren vijftig te

beëindigen. De Vlaamse overheid is de afgelopen eeuwen een steeds grotere rol gaan spelen op onderwijsgebied. De greep van de katholieke kerk – via de katholieke onderwijskoepel – wordt lossler. Niet de onderwijsverstrekkers, maar de Vlaamse overheid betaalt nu rechtstreeks de lonen aan de leerkrachten. Via het onderwijsmagazine *Klasse* communiceert de overheid rechtstreeks met de leerkrachten, buiten de onderwijskoepels om. Het Vlaams Parlement bepaalt, in ruil voor financiering van de scholen, wat de leerlingen moeten kennen via de eindtermen. Dat lijkt nu misschien vanzelfsprekend, maar aan elk van die beslissingen is achter de schermen een hevig getouwtrek aan voorafgegaan.

Op die manier is een nieuwe schoolstrijd losgebarsten. Tussen het katholiek onderwijs en de vrijzinnigen. Tussen socialisten, die pleiten voor gelijke kansen, en Vlaams-nationalisten, die vooral hameren op kennis. Maar evengoed tussen CD&V – dat het katholiek onderwijs verregaande autonomie blijft gunnen om met belastinggeld zijn onderwijs te organiseren – tegenover socialisten, liberalen en Vlaams-nationalisten.

Voor de N-VA, de grootste partij van Vlaanderen, is onderwijs dan ook dé inzet van de afgelopen kiescampagne en van deze Vlaamse regeerperiode. ‘We moeten de onderwijslijn van de N-VA de volgende legislatuur harder doordrukken’, zei De Wever bij de start van het schooljaar 2018-2019. ‘Dit is geen aanval op Hilde Crevits. Maar ik zou graag die minister van Onderwijs hebben. Niet omdat ik Crevits niet leuk vind, maar omdat wij een minister nodig hebben die verder van de koepels verwijderd staat. Die daar meer druk op kan zetten.’¹⁰

Tegen die achtergrond valt te begrijpen waarom sommige vragen zo veel mensen nerveus maken. Als zo weinig leerlingen nog gelovig zijn, heeft het dan nog wel zin om leerlingen te verplichten een vak levensbeschouwing te volgen? Is een vak burgerschap niet nuttiger?

Als de kwaliteit daalt, moet de overheid het onderwijs dan niet meer controleren? We willen toch het beste voor elk kind? Moet Vlaanderen aan het einde van het middelbaar onderwijs een centraal eindexamen organiseren, waardoor ongelijkheid kan worden gemeten en de kwaliteit van het onderwijs kan worden opgekrikt? Sommigen zien daarin een beknotting van de vrijheid van het onderwijs, anderen een middel voor de Vlaamse overheid om kinderen meer kansen te geven.

Ondertussen zijn bijna alle politieke partijen voor zo'n vorm van een centraal examen gewonnen. Onderwijs neemt met bijna 14 miljard euro de grootste hap uit het budget van de Vlaamse overheid. In ruil voor dat geld mag wel wat meer verantwoording komen, luidt het. De voorstanders van een centraal examen vinden het de enige manier om te verzekeren dat elke leerling een bepaald minimumdoel haalt. Maar voor de onderwijskoepels is het een fundamentele strijd. Zij zien een centraal examen als de begrafenis van de onderwijsvrijheid. Als de overheid oplegt wat er op het einde van de rit wordt gemeten, gaan leerkrachten en scholen zich afstemmen op die test. Dat verandert indirect de manier van lesgeven, terwijl die tot de vrijheid van onderwijs behoort, zo vrezen de onderwijskoepels. De angst is dus niet eens zo overdreven, vindt pedagoog Pedro De Bruyckere. 'Centrale examens zijn de facto het einde van de huidige vrijheid van onderwijs.'

Dat is de nieuwe schoolstrijd die is losgebarsten. Als politiek journaliste en onderwijsexperte voor de krant *De Tijd* heb ik die discussies de laatste jaren van heel dichtbij meegeemaakt. Aan de hand van bijna veertig gesprekken met de hoofdrolspelers van de afgelopen decennia én van vandaag probeer ik die schoolstrijd te schetsen. Alle citaten die ik hieronder gebruik, komen uit interviews die ik voor dit boek heb afgenomen, tenzij anders vermeld. Daarbij ga ik ook terug in de tijd. Wie de geschiedenis van ons onderwijs kent, begrijpt nu eenmaal beter de discussies van vandaag.

De nieuwe schoolstrijd blijft vaak onder de radar, achter de schermen of ver boven de hoofden van de 1,2 miljoen kinderen in de Vlaamse klassen. Toen Pascal Smet minister van Onderwijs was, omschreef hij zich vaak met een boutade 'als de minister van de toekomst.' Onderwijs gaat inderdaad over de toekomst van kinderen. Daarom is deze strijd bijwijlen een bijzonder emotionele discussie. Daarom is deze nieuwe schoolstrijd, die sluimert, soms opflakkert, maar nooit uitdooft, ook het grootste politieke gevecht over onze toekomst.

Brussel, juli 2019

I

DE OUDE SCHOOLSTRIJD

Hoe de katholieken
liberaal bier en chocolade
in de ban deden

Het beden is de totaalsom van de geschiedenis.

– THOMAS CARLYLE

‘Een voorziening van de Zusters van Liefde van Jezus en Maria.’ Dat is het eerste wat een willekeurige bezoeker op de website van het Regina Caelilyceum in Dilbeek leest.

Mijn vroegere school is een katholieke school en aarzelt niet om dat aan toekomstige ouders en leerlingen duidelijk te maken. Het eerste woord waarmee de school haar pedagogisch project omschrijft, is ‘christelijk’. Wie het Dilbeekse lyceum binnenwandelt, kan er ook niet omheen. Alles aan Regina Caeli ademt de katholieke traditie uit. De kruisjes boven de klasdeuren, de vertrekken van de nonnengemeenschap en de bezinningsruimte typeren de school, net zoals ze duizenden scholen in Vlaanderen typeren.

Die christelijke traditie is niet de reden waarom ik zes jaar lang voor dag en dauw de bus naar Dilbeek nam. Mijn ouders kozen in de eerste plaats voor een school die bekendstond om haar kwaliteitsonderwijs. Zo gaat het bij velen in Vlaanderen. Bijna driekwart van de leerlingen gaat naar een katholieke secundaire school. In het lager onderwijs is dat zes op de tien leerlingen.¹¹ De grote meerderheid van hen kiest vooral een school met een goede reputatie – al is die in Vlaanderen moeilijk te meten.

De meeste ouders en leerlingen staan bij hun schoolkeuze niet stil bij de sterke positie van het katholiek onderwijs in Vlaanderen. Toch is die dominantie lang niet zo vanzelfsprekend als ze vandaag lijkt. Ze is het resultaat van een lange strijd tussen de kerk en de staat. Die leidde ertoe dat de vrijheid van onderwijs in de grondwet is verankerd.

‘Die vrijheid van onderwijs is een typisch Vlaams fenomeen’, zegt Daniel Muijs, een Vlaming die aan het hoofd staat van de studiedienst van de Britse onderwijsinspectie. ‘In sommige landen was er een gelijkaardige strijd tussen de kerk en de staat om controle op het onderwijs te verwerven. Wat Vlaanderen uniek maakt, is dat die strijd eigenlijk in grote mate door het katholiek onderwijs is gewonnen. Dat is in landen zoals Frankrijk helemaal niet het geval.’

‘Als ik in het buitenland over het Vlaams onderwijs spreek, vallen de mensen in de zaal van hun stoel’, zegt ook pedagoog Pedro De Bruyckere. ‘De vrijheid van onderwijs in ons land is gigantisch. Er is geen enkel ander land met zo’n grote mate van autonomie voor de scholen. Finland komt in de buurt, maar zij hebben wel centrale examens, die voor alle leerlingen identiek zijn. In ons land mag de overheid niet bepalen

hoe iets op school moet worden aangeleerd. Daarmee zijn we een echte uitzondering. Als onze minister iets over jaar-lassen, examens of huiswerk wil opleggen, stapt er binnen de kortste keren iemand naar het Grondwettelijk Hof en haalt die klager gelijk. Enkel indirect kan er beïnvloed worden door bijvoorbeeld geld te geven voor bijscholingen of proeftuinen. Als ik dat in het buitenland vertel, zetten ze grote ogen op.’

Hoe werkt het dan concreet? Ouders kunnen in Vlaanderen kiezen tussen het ‘vrij’ en het officieel onderwijs. Het vrij onderwijs is privaat georganiseerd, maar wordt wel door de overheid gesubsidieerd. De grote meerderheid van de vrije scholen zijn katholieke scholen, maar ook protestantse en joodse scholen vallen onder die noemer.

Daarnaast is er het officieel onderwijs, dat door de overheid wordt georganiseerd. Het gaat om het gemeenschaps-onderwijs of GO!, de provinciale en de gemeentelijke scholen.

Scholen maken deel uit van een koepelorganisatie die hen vertegenwoordigt, net zoals de vakbonden de werknemers vertegenwoordigen of werkgeversorganisaties bedrijven vertegenwoordigen. Wanneer een school een bepaalde klacht heeft, kan ze die via de koepelorganisatie bij de overheid aankaarten. De school kan ook terecht bij de koepel voor allerlei dienstverlening. Hoe kan ik een vastbenoemde leerkracht toch ontslagen? Hoe dien ik een aanvraag in voor bouwsubsidies? Hoe ga ik om met anderstalige leerlingen?

Zo is er in Vlaanderen een onderwijslandschap gegroeid dat er schematisch als volgt uitziet:

- Officieel onderwijs
 - Gemeenschapsonderwijs of GO!
 - Officieel gesubsidieerd onderwijs
 - Onderwijs van de Steden en Gemeenten
 - Provinciaal Onderwijs Vlaanderen

- Vrij onderwijs
 - Vrij gesubsidieerd onderwijs
 - Katholieke scholen
(Katholiek Onderwijs Vlaanderen)
 - Protestantse scholen
 - Joodse scholen
 - Freinetscholen, steinerscholen e.d.
 - Erkend onderwijs, bv. Lucernacolleges
 - Huisonderwijs of privéscholen

Technisch gezien is het GO! als onderwijs van de Vlaamse overheid geen onderwijskoepel. Wie het heeft over de verschillende onderwijsverstreckers of organisaties die onderwijs aanbieden, moet dus spreken over de verschillende onderwijskoepels en onderwijsnetten. Voor de leesbaarheid van dit boek heb ik gekozen voor de term ‘onderwijskoepels’, die ook in de praktijk het meest gebruikt wordt. Ik bedoel daarmee dus alle onderwijsverstreckers, inclusief het GO!.

Ouders zijn in Vlaanderen vrij een school te kiezen die het best past bij hun kind. Wie pakweg in het centrum van Vilvoorde woont, kan zijn zoon of dochter inschrijven in Kaleido, de basisschool van het GO!, in de stedelijke basisschool 't Groentje of in de katholieke school De Knipoog.

Net zoals in Vilvoorde kunnen ouders in heel Vlaanderen op basis van hun overtuiging hun kind naar een specifieke school sturen. Die vrije keuze is niet vanzelfsprekend. Om te weten waaraan ouders die keuzevrijheid te danken hebben, moeten we terug naar de wortels van de Belgische staat. De onderwijsdiscussie lag ten grondslag aan het ontstaan van België.

HET ONTSTAAN VAN BELGIË (1830)

Historisch gezien was er in onze streken amper sprake van openbaar onderwijs. Het was vooral de katholieke kerk die na de middeleeuwen scholen oprichtte en zich er zo van vergewiste dat het onderwijs overeenstemde met de katholieke richtlijnen. In de laatste eeuw voor 1830 wilde de overheid daar verandering in brengen. Onder de Oostenrijkse, Franse en Nederlandse heerschappij probeerde de overheid de kerk aan het staatsgezag te onderwerpen.¹² Zij zag de organisatie van het onderwijs als een staatsopdracht. Die poging om het katholieke onderwijsmonopolie te doorbreken gaat door tot op de dag van vandaag.

Tussen 1815 en 1830 maakt het huidige België deel uit van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Volgens koning Willem I was onderwijs geen kerkelijke, maar een wereldlijke taak. Hij streefde dan ook naar een staatsmonopolie rond onderwijs.

‘Willem I probeerde de achterstand die de Zuidelijke Nederlanden qua onderwijs tegenover de Noordelijke